

τελικά στο *Ο Αντιφωνητής* εμπήσε του Άγγ. Σημηριώτη, τα δύο άλλα στα κοινωνικά δράματα *Ανάμεσα στους ανθρώπους* και *Ατέλειωτος δρόμος*. Η απόφαση έγινε στις 6 Μαρτίου 1931, η παρουσίαση δύο μέρες αργότερα στο Θέατρο Κεντρικών. Ακολουθούν οι συνηθισμένες διενέξεις στον Τύπο (σσ. 146 εξ.). Το έργο της Γαλάτειας ανεβάστηκε στο Εθνικό την 1η Νοεμβρίου 1932, σημείωσε επιτυχία αλλά απέσπασε κυρίως επιφυλακτικές κριτικές (σσ. 164 εξ.). Στη συνέχεια ταυτίζονται ορισμένα έργα και σημειώνονται οι εκδόσεις. Ο μικρός τόμος κλείνει με ένα παράρτημα φωτογραφιών (σσ. 195 εξ.), ένα ευρετήριο προσώπων (σσ. 211 εξ.) και ένα English summary (σ. 221).

Έχουν δίκαιο οι συγγραφείς: τα σημειώματα και πρακτικά των διαγωνισμών είναι ένα απολαυστικό και διαφωτιστικό από πολλές πλευρές ανάγνωσμα, πρόκειται για πρωτοβάθμιες πηγές υψηλής αξιολογικής πυκνότητας, ακόμα περισσότερο από τις θεατρικές κριτικές, γιατί με τα βραβεία διακυβεύονται μερικές φορές σημαντικά συμφέροντα. Απόδειξη πως το καλύτερο έργο, και κατά τον Ξενοπούλο, όχι μόνο δεν πήρε το πρώτο βραβείο αλλά κανένα και το Εθνικό Θέατρο έκρινε με τελείως διαφορετικά κριτήρια: *Το πλοίο ταξιδεύει* έγινε το πρώτο νεοελληνικό έργο στη ιστορική θητεία του Φώτου Πολίτη.

ΒΛΑΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΓΙΩΡΓΟΣ Π. ΠΕΦΑΝΗΣ

Η άμμος του κειμένου.

Αισθητικά και δραματολογικά θέματα στο ελληνικό θέατρο.
Αθήνα, Παπαζήσης 2008, σελ. 521, ISBN 978-960-02-2278-4.

Ο Γιώργος Πεφάνης παρουσιάζει άλλον έναν τόμο με συγκεντρωμένα μελετήματα της τελευταίας δεκαετίας, φτάνοντας από το Επτανησιακό θέατρο ως τη σύγχρονη νεοελληνική δραματολογία. Τα μελετήματα αυτά, μερικά από αυτά με σεβαστή έκταση, έχουν δημοσιευτεί σ' αυτή ή και πιο σύντομη μορφή σε διάφορες ευκαιρίες. Το πρώτο κεφάλαιο έχει ιστορικό χαρακτήρα «Το επτανησιακό θέατρο. Μια σύντομη επισκόπηση» (σσ. 19-73), και ξεκινάει από την αμφιλεγόμενη παράσταση των *Περσών* το 1571 και τελειώνει με την *Κακάβα* (1834) και την δραματογραφία έως την ένωση με την Ελλάδα. Για το θέατρο το όριο του 1864 είναι βέβαια συζητήσιμο, γιατί τα Επτάνησα δεν χάνουν αμέσως την ιδιοσυστασία τους ως προς την ιδιότυπη θεατρική ζωή (μουσικό θέατρο, ομιλίες, ιταλόφωνες παραστάσεις, ιταλική όπερα, λόγια δραματολογία). Το άρθρο δημοσιεύτηκε σε πιο σύντομη μορφή στον τόμο: Περιφέρεια Ιόνιων Νήσων, *Ιόνιοι Νήσοι. Ιστορία και Πολιτισμός / History and Culture of the Ionian Islands*, Αθήνα 2007, σσ. 171-185. Το δεύτερο κεφάλαιο απομονώνει μια περίπτωση του επτανησιακού θεάτρου, τον *Χάση*: «Μορφές του λαϊκού γέλιου και της καρναβαλικής παράδοσης στον *Χάση* του Δημητρίου Γουζέλη» (σσ. 75-113), ξεκινώντας από τις πολυαναφερόμενες θεωρίες του Bakhtine για το καρναβάλι και καταλήγοντας σε μια δραματολογική ανάλυση στον απόηχο της *Commedia dell'arte*, των Ομηλίων και του βωμολογικού και ανατρεπτικού λόγου του καρναβαλιού. Πρόκειται για ανακοίνωση στο ΗεΔιεθνές Πανιόνιο Συνέδριο στη Χώρα Κυθήρων, 21-25 Μαΐου 2006 και δημοσιεύτηκε στον *Πόρφυρα* 121 (2006), σσ. 485-506. Το τρίτο κεφάλαιο εμπλουτίζει τη μικρή ειδική βιβλιογραφία για τη θεατρικότητα του Καβαφικού λόγου: «Οι θεατές του Καβάφη» (σσ. 115-139), ξεκινώντας από μια παραστασιογραφία θεατρικών διασκευών ορισμένων ποιημάτων

και καταλήγοντας σε μια ανάλυση των άμεσων και έμμεσων αναφορών του θεάτρου στο ποιητικό του έργο, καθώς και στη δραματικότητα του λόγου και τους τρόπους «ανοικείωσης» (αποστασιοποίησης). Το άρθρο πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό *K 3* (2003), σσ. 104-119. Εκτενές είναι το τέταρτο κεφάλαιο, «Οι σκηνικές οδηγίες και οι πρόλογοι στη δραματολογία του Γρηγορίου Ξενοπούλου» (σσ. 141-188) που δημοσιεύτηκε σε πιο σύντομη μορφή στον τόμο των πρακτικών του Συνεδρίου *Γρηγόριος Ξενοπούλος. 50 χρόνια μετά. Συμβολή στην έρευνα του έργου του*, Ζάκυνθος 16-18 Νοεμβρίου 2001, Ζάκυνθος 2005, σσ. 173-183 και ολόκληρο στον τόμο *Nulla dies sine linea. Προσεγγίσεις στο έργο του Γρηγορίου Ξενοπούλου*, Αθήνα 2007, σσ. 345-385. Το μελέτημα αναφέρεται και στο στικτικό σύστημα, τα αποσιωπητικά και την δεξίν' στους προλόγους αναλύονται τα έργα *Ακτίνες Ν*, *Κοντέσσα Βαλέρανα*, *Ψυχοπατέρας και Φοιτηταί*, ενώ ειδική ανάλυση γίνεται για το έργο *Δεν είμ' εγώ ή Η Λογική* ακολουθούν οι άμεσες και έμμεσες σκηνικές οδηγίες.

Τα επόμενα κεφάλαια είναι αφιερωμένα στο θεατρικό έργο του Κώστα Μουρσελά: «Το θέατρο του Κώστα Μουρσελά» (σσ. 189-216), πρώτα στη *Φιλολογική* 66 (1999), σσ. 33-41, «Ματ σε μία κίνηση» (σσ. 217-221) πρόλογος στην έκδοση *Θέατρο. Η Κυρία δεν πενθεί και άλλες 11 κομωδιές*, Αθήνα 1998, σσ. 11-16, «Ο πόθος και η εκλογίκευση στο θέατρο του Μουρσελά» (σσ. 223-238), πρώτα στα γαλλικά ως «Le Théâtre de Kostas Mourselas. Le Désir et la Rationalisation», *Bulletin de liaison Néohellénique* 17 (2000), σσ. 103-110, και «Τρεις εν κλειστώ. Η Κυρία δεν πενθεί του Κ. Μουρσελά. Ερμηνευτική προσέγγιση και αναφορά στο *Ρολόι* και σε άλλα έργα του συγγραφέα» (σσ. 239-272), πρώτα στη *Νέα Εστία* 140/1665 (1996), σσ. 1498-1504, 1666 (1996), σσ. 1571-1578. Αντίθετα, τα επόμενα δύο κεφάλαια, το ένατο και το δέκατο, δεν περιορίζονται μόνο σ' έναν συγγραφέα: «Απόδημοι και αποσυνάγιοι. Αναπαραστάσεις του ξένου στο ελληνικό μεταπολεμικό δράμα» (σσ. 273-335), περιεκτικό μελέτημα, με εκτενή αναφορά στους *Φιλοξενούμενους* του Πέτρου Μάρκαρη, το *Τάβλι* του Κεχαΐδη και τα πολυεθνικά έργα της Λούλας Αναγνωστάκη (υπήρξε εισήγηση στην Πέμπτη Θερινή Ακαδημία Θεάτρου, «Νομάδες, εξόριστοι, πρόσφυγες», Σουφλί και Αλεξανδρούπολη 26 Ιουνίου – 11 Ιουλίου 2004 και τμήμα του δημοσιεύτηκε ως «Greek emigrant Experience between 1945 and 1980 in the plays of Petros Markaris and Loula Anagnostaki», *Journal of Modern Greek Studies* 25/2, 2007, σσ. 213-224), και «Θεατρικά τοπία της νύχτας. Νυχτερινές περιηγήσεις σε ιστορίες παράβασης και υπέρβασης της ελληνικής δραματολογίας (1975-2007)» (σσ. 337-373), επίσης εκτενές μελέτημα που αναφέρεται μεταξύ άλλων στον *Αόρατο θίασο* του Καμπανέλλη, σε έργα του Μάτεσι και στη *Νύχτα της κουκουβάγιας* του Διαλεγμένου καθώς και σε άλλα έργα (τμήμα του μελετήματος παρουσιάστηκε ως εισήγηση στο XXe Colloque International des Néo-Hellénistes des Universités Francophones στη Lille 24-26 Μαΐου 2007).

Τα επόμενα δύο κεφάλαια αφιερώνονται πάλι σε συγκεκριμένο συγγραφέα: «Μεταξύ λενικής σελίδας και παλκοσένιου. Η παρουσία του Παναγιώτη Μέντη στο σύγχρονο ελληνικό θέατρο» (σσ. 375-396), πρώτα στα πρακτικά *Το ελληνικό θεατρικό έργο κατά τη δεκαετία του 1990. Βα Συμπόσιο Νεοελληνικού Θεάτρου Πανελληνίας Πολιτιστικής Κίνησης*, Αθήνα 2000, σσ. 147-159, και «Οι δικοί μας ξένοι. Για του Ξένους του Παναγιώτη Μέντη» (σσ. 397-410), ερμηνευτικό άρθρο σε θεατρικό πρόγραμμα της παράστασης της Νέας Σκηνή του Εθνικού Θεάτρου, Μάρτιος 2002, σσ. 25-38. Ευρύτερη είναι η σκοπιά του 13^{ου} κεφαλαίου: «Η άμμο του κειμένου. Με αφορμή τους νέους Έλληνες δραματογράφους» (σσ. 411-427), που παρουσιάστηκε πρώτα στο περιοδικό *K 2003*, σσ. 90-100 και αναλύει την τελευταία δραματική παραγωγή. Το τελευταίο κεφάλαιο, «Επιστημολογικά θέματα μιας θεατρολογικής επιθεώρησης κατά την όψιμη νεωτερικότητα. Η περίπτωση της *Παράβασης*» (σσ. 429-447),

επιχειρεί μια σφαιρική θεματολογική παρουσίαση του περιοδικού του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και των παραρτημάτων του (βλ. επίσης «Sujets épistémologiques d' une revue pendant la modernité postérieure. Le cas de *Paravasis*», *Revue des Études Néo-Helléniques*, n. s. 4, 2008, σσ. 95-105). Ακολουθεί ακόμα πλούσια βιβλιογραφία (σσ. 449-491), ένα ευρετήριο ονομάτων (σσ. 493-510 και θεατρικών έργων (σσ. 511-521). Οι συγκεντρωτικοί τόμοι, όπου αναδημοσιεύονται σκόρπια μελετήματα, διασκευασμένα, εμπλουτισμένα ή και μεταφρασμένα, είναι πάντα ευρόδοδεκτοι και δεν χρειάζονται ειδική δικαιολογία.

ΒΑΛΑΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

PETER SIMHANDL

Theatergeschichte in einem Band.

Aktualisierte Neuauflage. Mit Beiträgen von Franz Wille und Grit van Dyk.
Berlin, Henschel Verlag 32007, σελ. 567, πολλές εικ., ISBN 978-3-89487-593-0.

Σε τρίτη ανανεωμένη και συμπληρωμένη έκδοση παρουσιάζει ο Peter Simhandl τη θεατρική του ιστορία. Το ότι ο υπότιτλος τονίζει, πως η θεατρική αυτή ιστορία καλύπτει μόνο έναν τόμο, αποτελεί μάλλον υπαινιγμό όχι τόσο για τη δεκάτομη θεατρική ιστορία του Heinz Kindermann (1957-1970) αλλά περισσότερο την τετράτομη του Manfred Brauneck (1993 εξ.), η οποία ξεπερνά όλες τις προηγούμενες ιστορίες σε πολυτελή έκδοση, σε όγκο και εικονογραφία – και στην τιμή. Ο συγγρ. αρχικά εμφανίστηκε ως μελετητής του λαϊκού θεάτρου (P. Simhandl: *Bühne, Kostüm und Requisit der Paradeisspiele*, Wien 1970), δίδαξε στη συνέχεια ως καθηγητής της Λογοτεχνίας και Θεατρολογίας στην Ακαδημία Καλών Τεχνών στο Βερολίνο (1970-1999). Από αυτήν τη θητεία προφανώς προέκυψε και το έργο, το οποίο είναι υπερβολικά γερμανοκεντρικό (αν και υποτίθεται πως καλύπτει όλη την Ευρώπη, στα αρχικά κεφάλαια και όλο τον κόσμο), πολύ συμβατικό (ή και συντηρητικό) στις προσεγγίσεις και αντιλήψεις του (δίνει μεγάλη έγκταση στην ανάλυση της δραματολογίας), απλουστευτικό με την πρόφαση πως απευθύνεται σε φοιτητές και ενδιαφερόμενους, και φτωχό σε βιβλιογραφικές αναφορές ή και το ιστορικό της έρευνας στα διάφορα ζητήματα (χωρίς υποσημειώσεις που επιτρέπουν μια τέτοια ανάπτυξη). Αποτελεί απλή ανάγνωση, διαρθρώνεται σε μικρές και εύληπτες θεματικές ενότητες, οι επιλογές που αναγκάζεται να κάνει όμως ο συγγρ. δεν είναι πάντα οι καλύτερες. Στα πιο πρόσφατα κεφάλαια προστίθενται και άρθρα των δυο άλλων συγγραφέων. Η ύλη χωρίζεται σε τέσσερα κύρια κεφάλαια: από τις αρχές ως το Μπαρόκ, το θέατρο της αστικής εποχής (18^{ος}-19^{ος} αι.), το θέατρο του 20^{ου} αιώνα στο γερμανόφωνο χώρο και το θέατρο της πρωτοπορίας. Τα δύο τελευταία κεφάλαια προβληματίζουν ιδιαίτερα, γιατί ενώ το τρίτο κεφάλαιο φτάνει έως το παρόν, το τέταρτο αρχίζει πάλι από το 1900 και καλύπτει τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής. Έτσι διακόπτονται οι συσχετίσεις των εξελίξεων και τα κεφάλαια αυτά περιορίζονται στην ανάπτυξη μιας ασύνδετης περιπτώσολογίας. Αυτό είναι μια άτυχη επιλογή, η οποία μαρτυρεί μια υπερβολική προσήλωση στο γερμανόφωνο χώρο. Μια τέτοια διαρθρωτική αδυναμία παρατηρεί κανείς και στην έκταση: ενώ το θέατρο ως το 1900 καλύπτει λίγο πάνω από 200 σελίδες, μόνο ο 20^{ος} αιώνας φτάνει σχεδόν τις 300 σελίδες. Αυτό είναι μια ανισόβαρη αντιμέτωπιση της θεατρικής ιστορίας.